

Middelburg 3 september 2009
Aangepast: maart 2010
Auteur: [REDACTED]
PZDB-M-10095

Landschapsadvies en advies cultuurhistorie Wilhelminapolder Oostbevelandpolder.

Algemene beschrijving:

Het aan te pakken dijkvak Wilhelminapolder Oostbevelandpolder ligt oost en west van het Goese Sas en tussen de vakken Wilhelminapolder Zandkreekdam (west) en Breede Watering (oost).

Het achterland van de dijk bestaat oost van het kanaal uit de Wilhelminapolder en west van het kanaal uit de Polder Oost Beveland. Het betreft een afwisselend tracé met deels als voorland slik en deels schor.

Natuurlijk mondt het havenkanaal Goes hier uit met een jachtensluis en sluisterrein, bij Kattendijke een oud havenplateau, en verder als bijzondere elementen een getijdenpoel oostelijk van de sluis en een monument buitendijks van Frans Naerebout (redder van schepen en mensen: tweede helft 18de eeuw). Het tracé kent een grillig verloop (veel bochten en hoeken en weinig lange rechte stukken).

Op het slik voor Kattendijke bevinden zich restanten van een oude muraltmuur. Vroeger heeft hier buitendijks een dijk gelopen. Deze is door een dijkval in 1943 verdwenen. Er bestaan plannen de muraltmuur te herstellen als hoogwatervluchtplaats en dit werk zal binnen het bestek van dit dijkvak worden meegenomen.

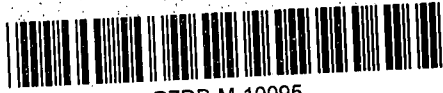
Ook de beleving is sterk divers: oostelijk ervaart de bezoeker slik en Oosterschelde vanaf de kruin van de dijk, vervolgens komt de meer kleinschalige wereld van het sluisplateau met daarbij behorende elementen en het meest westelijk deel van het projectgebied kent een natuurlijker karakter ook al omdat het pad op de berm van de dijk nu onverhard is. Overigens is het schor voor de Polder Oostbeveland (Schor nummer één) wel goed ontsloten met de daarbij behorende problemen van honden, die de rust van de vogels verstoren. Dit is voorlopig opgelost door een hek voor het schor te plaatsen.

Beschrijving huidige en voorgestelde dijkbekleding per deelgebied:

Deelgebied I (dp. 1621 + 50m – dp.1622 + 50 m).

Binnen dit kleine deelgebied valt het oude havenplateau. Dit zal in het kader van een ander dijkversterkingwerk worden verhoogd met breuksteen om tijdelijk als opslagterrein te dienen, omdat nu het gebied nog wel eens onder water komt te staan als gevolg van het getij van de Oosterschelde.

Momenteel bevindt zich achter het plateau een groene dijk met een muurtje. Er wordt hier een verborgen glooiing aangebracht, zodat het beeld onveranderd blijft.

014850 2010 PZDB-M-10095

perkiLandschapsadvies Wihelminapolder en Oostbe

Deelgebied II (dp. 1622 + 50m – dp. 1629).

Op dit moment bestaat de glooiing grotendeels uit oude historisch interessante materialen zoals Vilvoordse en Lessinische en in de hoek Haringmanblokken. .
Voorstel is de ondertafel te overlagen met lavastenen en de boventafel uit te voeren in gekantelde (haringman) blokken.

Deelgebied III (dp.1629 – dp 1638).

Huidige bekleding bestaat zowel in onder- als boventafel grotendeels uit Haringmanblokken. Het nieuwe profiel kent een ondertafel van geasfalteerde breuksteen, in de boventafel worden gekantelde Haringmanblokken toegepast.

Deelgebied IV (dp.1638 – 1644).

Vak bestaat grotendeels uit een basaltbekleding. Deze is goedgekeurd, zodat de basalt grotendeels gehandhaafd kan blijven zowel in de onder- als boventafel. Wel moet het huidige onderhouds- / fietspad 40 cm verhoogd en dit wordt daarna van een breuksteenlaag voorzien en geasfalteerd. Voor het bovenste deel van de boventafel betekent dit, dat over een schuine breedte van 1 tot 1,5 meter basalt herzet zal worden.

Deelgebied V (dp.1644 - 1647).

Tussengedeelte tussen havendam en sluis , waar nu de achterliggende zagervisserij water loost. Dit vraagt een speciale aanpak. Huidig profiel is deels geheel basalt deels Haringmanblokken. Voorgesteld profiel : boventafel betonzuilen en ondertafel breuksteen en asfalt,. Dit is deels afwijkend van de aangrenzende gedeelten vanwege de golfbelasting en deels vanwege de eerder genoemde lozingslocatie.

Deelgebied VI (dp.1647 – 1662).

Een wat langer tracé met verschillende elementen zoals de sluis met sluisterrein, een ecologisch interessante getijdenpoel , het monument van Frans Naerebout en een natuurlijk en binnendijks gedeelte in de vorm van een inlaag .

De kering aan de oostkant binnenkant sluisgebied bestaat nu grotendeels uit Haringmanblokken.

Technisch gewenst voorstel: ondertafel overlagen en boventafel zuilen, dit mede om de waterafvoer van de achterliggende zagerkwekerij mogelijk te maken.

Binnen in de sluis is de verharding goedgekeurd.

Westelijk van de sluis voor de inlaag bestaat de huidige bekleding uit allerlei oudere materialen zoals basalt , haringmanblokken, Doornikse en Vilvoordse. Bij de nol aan de sluiszijde van het dijkgedeelte wordt de glooiing achterlangs aangelegd.

Alle bestaande verharding wordt vervangen door betonzuilen. Daarnaast wordt het groene pad geasfalteerd tot aan dijkpaal 1658, om het toegankelijk te maken voor fietsers en onderhoudsverkeer.

Bij de getijdenpoel wordt achterlangs de poel gewerkt. Voorstel is de getijdenpoel uit te diepen in overleg met de ecologen. Visueel zijn de consequenties voor het beeld niet groot.

Deelgebied VII (dp.1662 –1666).

Momenteel een deelgebied met veel oude steenmaterialen : Doornikse en basalt.

Vanwege bijzondere ecologische waarde (aanwezigheid groefwier) wordt voorgesteld in de ondertafel **+m 1 meter** op de helling ecozuilen toe te passen.

De boventafel wordt uitgevoerd in "gewone betonzuilen".

Visueel betekent dit in kleur een afwijking en sprong ten opzichte van de aanliggende vakken

Deelgebied VIII (1666 –1667 + 50):

Momenteel een verharding van haringmanblokken, Doornikse en zelfs Petit Graniet.

Voorstel voor de nieuwe situatie is een verharding volledig van betonzuilen evenals deelgebied V. Langs dit gedeelte loopt nu geen onderhoudspad, maar er is alleen een grasberm.

Er zal een onderhoudspad van open steenasfalt op de berm worden aangebracht.

Deelgebied IX (1667 + 50 m. –1679):.

Dit gedeelte kent als voorland een redelijk gaaf schor van niet al te grote omvang met de naam Nummer Eén. De rust op het schor wordt gewaarborgd door een aangebracht hek.

Huidige bekleding bestaat uit een een deel van basalt en Vilvoordse en verder betonblokken. In overleg met de ecologen is besloten géén schorrandverdediging aan te leggen. Dit heeft overigens wel tot gevolg, dat de verharding vanaf de oever dieper onder het schor moet worden doorgetrokken. Omdat de schorgrond wordt teruggeschoven, heeft dit géén grote visuele consequenties.

Voorstel is een overlaging in de ondertafel, onder het schor en toepassing van gekantelde haringmanblokken in de boventafel.

De toegankelijkheid naar het schor blijft en er komt een extra voorziening voor gehandicapten. Technisch moet dit nog nader uitgewerkt worden.

Het hek zal worden herplaatst en de uitvoering zal plaatsvinden buiten de broedtijd.

Landschapsadvies algemeen en waar nodig per deelgebied:

Algemeen:

Het betreft een zeer afwisselend dijkgedeelte met diverse specifieke objecten zoals een sluissterrein, getijdenpoel, monument en als voorland waardevol Oosterschelde slik en schor. Ook het binnendijks gebied kent een afwisselend karakter en een behoorlijk recreatief medegebruik met name rond Kattendijke en rond de sluis.

In het voorgestelde nieuwe profiel wordt niet overal recht gedaan aan het gewenste beeld uit de landschapsvisie Oosterschelde: donkere materialen onder: licht boven en een doorlopende lijn ondertafel- boventafel. Gezien het grillig verloop van de dijk en de verschillende functies en medegebruik is dit in dit geval in landschappelijk opzicht géén groot probleem. Een aantal plekken vraagt om extra aandacht bij afwerken van de overgang. Dit geldt voor de overgang van III naar IV van haringmanblokken met onder overlaging naar basalt en van de overgang geheel

betonzuilen naar het gedeelte met deels ecozuilen van V naar VI en VII. Met wat extra aandacht moet een te gefragmenteerd beeld voorkomen worden.

Opvallend is echter wel, dat zeer veel oude dijkmaterialen in dit dijkversterkingsproject verdwijnen. De argeloze bezoeker zal dit niet opvallen, maar in cultuurhistorisch opzicht is dit toch een achteruitgang.

Deels worden onderhoudspaden verhard vanwege recreatief medegebruik. Omdat dit niet het gehele projectgebied betreft en de natuurlijke gedeelten groen gelaten zijn bestaat hier vanuit landschap géén bezwaar tegen.

Er zijn een aantal plekken, die extra aandacht en een inrichtingsplannetje vragen. Dit zijn:

- Havenplateau Kattendijke: moet dit na de werken alleen een parkeervlak blijven of moet er iets extra's gedaan in de vorm van bord, kijker, cultuurhistorische elementen terugbrengen en/of versterken ?
- Muraltmuur van oude dijk op slik Kattendijke. In landschappelijk opzicht en voor de duidelijkheid bestaat er een voorkeur de muraltmuur in de oude glorie, dus recht en doorlopend te herstellen als hoogwatervluchtplaats voor diverse vogelsoorten zoals diverse soorten steltlopers . In het laatste technisch voorstel wordt de oude dijkloop van de voormalige dijk gevolgd, het dijkpatroon wordt met stortsteen hersteld en daarop worden de muraltstukken als muur weer herplaatst. De dijk sluit niet direct aan op de bestaande dijk en de opstaande muraltmuur heeft een hoogte van even boven gemiddeld hoogwater.
- Getijdenpoel: moet zoveel mogelijk gespaard en in oude staat hersteld worden.
- Monument Frans Naerebout: nog even onderzoeken of de toegankelijkheid en het plateau rond het monument voldoende zijn.
- Schor "Nummer Eén": vanuit landschap een sterke voorkeur om géén schorrandverdediging toe te passen. Enorme ecologische winst (aangroei) is niet hard aangetoond. Omdat het hier om een relatief klein schor gaat, blijft de overgang schor- oosterscheldewater mooi gewaarborgd. Het hek heeft een duidelijke functie (rust) en is niet zo storend, dat de beleving van het schor hierdoor vermindert.

Landschapsadvies per deelgebied (waar nodig).

Deelgebied I: uiteindelijke beeld blijft ongewijzigd. Eventueel aandacht voor wat extra aandacht voor de afwerking van het havenplateau.

Deelgebied II: nieuwe beeld met overlaging in de ondertafel en gekantelde (lichtere) betonblokken is in overeenstemming met landschapsvisie.

Deelgebied III: nieuwe beeld in overeenstemming met landschapsvisie en zelfs nog wat positiever dan deelgebied II, omdat de ondertafel wat "vlakker" afgewerkt oogt. Goed opletten op een zorgvuldige overgang naar IV.

Deelgebied IV: basalt blijft gehandhaafd in onder- en boventafel. Niet in overeenstemming met landschapsvisie (ondertafel donker, boven- lichter), maar hier prevaleert het behoud van oud materiaal boven het landschapsbeeld.

Deelgebied V.:

Landschappelijk jammer, dat dit gedeelte afwijkt van de aanliggende gedeelten, maar zowel de golfbelasting als de lozing van de zagerkweker zijn harde technische redenen, om dit gedeelte wat zwaarder aan te pakken.

Deelgebied VI: In de sluis aan de oostkant zou een geheel open verharding mooier geweest zijn, maar dat kan hier niet om technische redenen. Oost van de sluis wordt een volledige afwerking met betonzuilen voorgesteld. Dit is landschappelijk acceptabel, omdat de ondertafel onder invloed van het getij toch van kleur zal gaan afwijken. Bijzondere punten: zie hiervoor landschapsadvies algemeen.

Deelgebied VII: Ondertafel + 1 meter uit te voeren in ecozuilen. Dit sluit niet mooi aan bij naastgelegen vakken, maar hier is het ecologisch belang, namelijk de aanwezigheid van groefwier, doorslaggevend.

Deelgebied VIII:

Zie deelgebied V. Onderhoudspad, uitgevoerd in opensteenafalt landschappelijk aantrekkelijker.

Deelgebied IX:

Landschappelijk akkoord, mits het nieuwe beeld van schor en water minimaal afwijkt van het oude. Dit niet om nostalgische redenen, maar omdat vrij gave schorren, ook qua beeld, steeds zeldzamer worden in de Zeeuwse Delta.